

CONSIDERAȚII DESPRE DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE DE PE PATRU ȘANTIERE DIN BIHOR

Sever Dumitrașcu, Florin Sfrengu, Laura Ardelean, Mihaela Goman, Ioan Crișan

Considerations on Findings Discovered on Four Archaeological Sites from Bihor County

Abstract: The paper analyzes the main findings on the four archaeological sites in Bihor County, in the mentioned order. Thus, at the entrance in Lesiana cave in Șuncuiuș there were found two bronze deposits (the first, in 1988, composed of 110 pieces, and the second, in 1989, composed of 19 pieces). The archaeological site Tășad, known in the literature as *Cetățaua*, become after 1990, one of the most important archaeological school sites in the western part of Apuseni Mountains, is emphasized by some representative findings, namely the silver coin hoard of Dyrhachium and Apollonia type, the Dacian silver jewelry hoard discovered in 1976 – the first treasure of Dacian ornaments in Romania and the two metallurgical cult complexes, discovered in 1995 and respectively in 1996, located in the so-called „sacred precinct”, important for understand the technology in the early period of the Iron Age in Bihor. An important archaeological site in the northwest of our country is that of *Biharea*, which the archaeologist Sever Dumitrașcu dedicated a comprehensive monograph, as a result of several systematic excavations campaigns. We outline here the Dacian archaeological findings from the Roman period circumscribed to a settlement inhabited by free-Dacians, especially hand-made pottery and wheel-turned one, but also the imported pottery of Roman type. At *Sânnicolau Român* it was discovered in 1972, a precious hoard of silver Dacian coins originally composed of several pieces (over 100), of which there are preserved 24, corresponding to two distinct monetary types, namely to the type I Chereluș-Feniș and to the type II Medieșul Aurit, the latter divided into two groups, each with two variations. Chronologically speaking, the precious artifacts discovered belong to the transition period from the Bronze Age to the Iron Age (Br CD - Ha A1), but at the same time they are important Dacian discoveries in pre-Roman and Roman period.

Keywords: archaeological findings, Șuncuiuș, Tășad, Biharea, Sânnicolau Român

Șuncuiuş – depozitele de bronzuri

La Șuncuiuş, în gura *Peșterii Lesiana*, au fost descoperite două depozite de bronzuri. Primul a fost descoperit întâmplător de către minerii de la Întreprinderea Minieră Șuncuiuş, în data de 22 iunie 1988, fiind publicat imediat (1989) de către Sever Dumitrașcu și Ioan Crișan, descoperire arheologică de mare importanță pentru perioada secolelor XIII-XII B.C. Cel de-al II-lea depozit a fost descoperit în alt punct topometric din aceeași peșteră, în anul 1989 când primul era deja publicat, fiind dezvelit prin săpături arheologice sistematice.

Primul depozit, în greutate de 4,370 kg, se compune din 110 piese, din care 108 găsite fortuit și două descoperite prin control sistematic, la care se adaugă 3 piese găsite în stratul de cultură prezentate pe larg într-un studiu de 102 p. Prezentăm în continuare piesele publicate cu numărul de inventar în registrele muzeului orădean. Menționăm că în cadrul studiului sunt date dimensiunile tuturor pieselor, planșe cu aceste piese și sunt oferite numeroase analogii.

Unelte

1. Seceri cu butoni – 4 piese, de tipul cu buton și nervură pe margine;
2. Dălți – o piesă lucrată din bară rotundă ascuțită la ambele capete;
3. Celturi-ciocane – o piesă cu gaură longitudinală pentru fixarea cozii;
4. Celturi cu gura concavă – o piesă cu buza moderat concavă, toartă pentru prinderea cozii și cioc neaccentuat în partea opusă;

Arme

5. Vârfuri de lance – 2 piese, una în formă de frunză și alta de formă rombică, ambele cu tub pentru tijă și nervură viguroasă;
6. Brățări apărătoare de braț – 2 piese decorate cu motive geometrice incizate pe bară;

Piese de îmbrăcăminte (sau și harnașament?)

7. Centuri – o piesă păstrată întreagă, cu dispozitiv de prindere și două găuri laterale, probabil pentru atașarea învelișului de piele sau pentru prinderea unor accesorii;
8. Saltaleoni – 6 piese, fragmente din sârmă de bronz;
9. Tutuli – 18 piese, cu buton și ureche de prindere;
10. Pandantive calciforme – 52 piese întregi sau fragmentare, de tipul cu 6 brațe, cu tub canelat și gol în interior;
11. Falere – 2 piese, una de formă conică și cealaltă în formă de calotă,

ambele cu ureche de prindere;

12. Butoni – o piesă, în formă de calotă mică cu două găuri de prindere (aplică);

13. Verigi de picior – o piesă lucrată din bară cu secțiunea rotundă;

14. Brățări din bară de bronz – 16 piese, cu capetele subțiate și împreunate unele, iar altele depărtate, ornamentate în diverse moduri;

15. Brățară din bandă de bronz – o piesă, în formă de „barcă”, capetele triunghiulare;

Alte piese

16. Verigă, inel de prindere?, pandantiv?

În cadrul săpăturilor arheologice sistematice pentru eliberarea terenului de sarcină arheologică au mai fost descoperite în jurul unei vetre 3 piese de bronz (două ace și un vârf de ac) alături de numeroase fragmente ceramice.

Depozitul are analogii deosebit de relevante în marile depozite turnătorii de la: Aiud, Band, Dipșa, Gușterița II, Șpălnaca II și Uioara de Sus. Acesta ilustrează istoria comunităților trace la sfârșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului, stadiul înalt atins de cultura și civilizația acestor comunități din vestul Munților Apuseni.

Depozitul de bronzuri nr. 2 din peștera Lesiana de la Șuncuiuș a fost descoperit în anul următor (1989), caseta nr. 4, la 3 m de peretele sudic al peșterii, în pământul de umplutură al gropii, piesele apărând una câte una, nu pachet, alături de fragmente ceramice care au fost încadrate în orizontul cultural Br D-Ha A1. Printre fragmentele ceramice s-a descoperit un fragment de vas-cuptor portativ, important din punct de vedere arheologic și cultural-istoric. Acest depozit este mai mic, fiind compus din 19 piese:

1. Pandantivi calciformi – 8 bucăți;

2. Saltaleoni – 9 bucăți și un fragment;

3. Buton – o bucată

Toate piesele au numere de inventar la Muzeul Țării Crișurilor și sunt reprezentate în planșe. Acest depozit de bronzuri a fost asociat cu vasele-cuptoare portative.

Tășad

Cercetările arheologice de la Tășad au pus în evidență existența mai multor locuiri, începând cu epoca neo-eneolitică (cultura Tisa), apoi cele

din perioada de tranziție spre epoca bronzului (cultura Coțofeni), din prima epocă a fierului, Hallstatt-ul timpuriu (cultura ceramicii canelate – Gava) și din perioada dacică (secolele II BC-I AD).

Primele săpături arheologice au început în 1969, continuate de-a lungul anilor '70 ai secolului trecut, fiind efectuate de către Nicolae Chidioșan, arheolog la Muzeul Țării Crișurilor. După 1990, cercetările au fost reluate de către profesorul Sever Dumitrașcu, șantierul arheologic de la Tășad devenind un șantier-școală unde numeroase generații de studenți ai Facultății de Istorie-Geografie au efectuat practica arheologică de specialitate. Situl arheologic de la Tășad este cunoscut sub denumirea de *Cetățaua*, fiind situat la aproximativ 3 km sud-est de satul Tășad. Așezarea multimilenară ocupă platoul superior al unui deal aflat în zona colinară a munților Pădurea Craiului. La nord-est este legată de dealul *Ursoi* printr-o șa care coboară 50-60 m față de înălțimea *Cetățuii*, ce se înalță cu aproximativ 120 m față de nivelul văilor înconjurătoare.

Aceste atribute fac din dealul *Cetățaua* o fortificație naturală cu o poziție strategică excelentă. Platoul superior al acestui deal se întinde pe o suprafață de aproximativ două hectare. În partea de nord-est, un sfert din acest platou este separat de un val și un șanț ce-l străbate transversal într-o porțiune mai îngustă. Valul de pământ este flancat pe două părți de bolovani mari depuși pentru a împiedica alunecarea. Interiorul este umplut cu pietre și pietriș de carieră bătătorite și cu pământ provenit din șanț. Se pare că acest baraj a îndeplinit un rol separator și nu unul de apărare. În perioada dacică, au fost efectuate lucrări de terasare spre partea nord-vestică.

Pentru a arăta importanța deosebită a acestui sit arheologic din părțile vestice ale Munților Apuseni, vom prezenta câteva descoperiri arheologice. La început, amintim o descoperire incidentală a unui tezaur de monede de argint provenite din orașele de pe coasta Mării Adriatice, Apollonia și Dyrhachium, făcută la poalele dealului pe o cărare care ducea spre așezarea de pe *Cetățaua*, recuperându-se 69 de piese.

Săpăturile arheologice din 1976 au scos la lumină un important tezaur de podoabe dacice de argint compus din:

1. Fibulă de argint cu patru nodozități discoidale dispuse pe piciorul replicat, lucrată dintr-o singură bară prin batere la cald, cu greutatea de 49,7 g și 8 cm lungime.
2. Fibulă de argint cu patru nodozități discoidale, între ele fiind alte trei discuri intermediare, dispuse pe piciorul replicat, lucrată ca prima, cu

greutatea de 51, 3 g și lungimea de 10,1 cm.

3. Resort bilateral de argint cu 18 spire și coarda în față, lungimea de 8,5 cm și lățimea de 5,2 cm.

4. Resort de același tip din care se păstrează doar 10 spire, lungimea de 6 cm și lățimea de 2,3 cm. Cele două resorturi au aparținut fibulelor.

5. Brățară de argint sau colan din sârmă groasă, greutatea de 25,2 g, lungimea de 7,3 cm și grosimea sârmei de 5 mm.

6. Colan de argint compus din două părți distincte: a. Sârmă groasă cu secțiunea rotundă subțiată spre capete care se termină în două cârlige, puternic arcuită. b. Lanț compus din 8 bucăți de sârme răsucite în trei având la capete un ochi. Diametrul colanului este de 20,4 cm iar greutatea de 46,7 g.

7. Bară masivă de argint cu secțiunea pătrată, îndoită, cu lungimea de 26 cm și greutatea de 80,7 g. Segment de bară masivă de argint cu secțiunea dreptunghiulară, lungimea de 9 cm și greutatea de 46 g.

În componența tezaurului s-a descifrat un ciclu, o serie completă de fabricație și anume: materia primă sub forma sa intermediară – bara masivă de argint, apoi produsul aflat în curs de execuție sau semifabricat reprezentat de bara îndoită și aplatizată și în final produsele finite: fibule, colane etc.

Remarcăm faptul că la momentul descoperirii, tezaurul de la Tășad era primul tezaur de podoabe dacice de pe teritoriul României descoperit prin săpături arheologice sistematice, fapt deosebit de important deoarece s-au putut efectua observații atente asupra locului și condițiilor de descoperire, o locuință atelier care a aparținut unui meșter argintar. Tezaurul a fost datat în perioada când Burebista edifica statul dac (a doua jumătate a secolul I BC), epocă de maximă înflorire a artei argintului la daci.

Dintre descoperirile arheologice din anul 1978 remarcăm un complex de gropi rituale din prima epocă a fierului și o locuință dacică ce conținea un depozit de unelte de fier. Pe baza inventarului ceramic, compus din numeroase oale negre la exterior și cărămizii în interior, dar și a altor fragmente ceramice, complexul a fost încadrat la începutul primei epoci a fierului (Ha A1), fiind atribuit purtătorilor culturii cu ceramică canelată. Locuința dacică amintită mai sus avea un bogat inventar din care amintim piesele ce constituie depozitul de unelte de fier: un topor, o daltă, un călcâi de sulită și cinci seceri.

După 1990, cercetările arheologice de la Tășad au fost reluate de

profesorul Sever Dumitrașcu, cu participarea studenților de la specializarea Istorie-Geografie a Universității din Oradea. Cercetările au scos la lumină un însemnat material arheologic încadrat de la caz la caz în epocile amintite mai sus. Rezultatele acestor cercetări au fost publicate sub forma unor rapoarte arheologice, a unor studii și articole. Dintre aceste descoperiri, vom prezenta pe scurt cele două complexe de cult metalurgic, datând din perioada de început a epocii fierului (Ha A1-A2), descoperite în anii 1995 și 1996.

Situate în „incinta sacră”, zonă delimitată de restul așezării printr-un șanț și un val de pământ, la aproximativ 10 m sud de șanț și val, cele două complexe închise au vestigiile depuse intenționat și sistematic în două gropi ovale, adânci de 1,20 -1,50 m față de suprafața actuală de călcare, gropi săpate în roca dealului.

Complexul nr.1 (1995). Au fost depuse grupat: o urnă într-un grup pachet cu alte două vase dintre care unul căpăcuia urna. Toate trei au fost tăiate și deranjate în partea superioară în vechime, probabil de locuirea dacică. Lângă urnă a fost descoperit un vas așezat cu gura în jos, păstrat intact, ceea ce dovedește că a fost pus intenționat astfel și indică un cult metalurgic. Alte două vase erau așezate la nord-est și nord-vest de urnă, un vas cu buza canelată, plin cu miniu de plumb galben, iar al doilea, un vas mare prevăzut cu torți conținea o ofrandă (substanță organică).

Complexul nr. 2 (1996) se află la 5 m sud de primul. Groapa a fost descoperită la 0,30 m adâncime de la nivelul actual de călcare și se adâncește până la 1,50 m. În partea de sud se afla urna, vas mare bitronconic acoperit cu un alt recipient, ambele puternic distruse prin tasările ulterioare. Vasele ofrandă erau dispuse spre est și sud.

Au fost descoperite aici și vase cu inel la fund, dovedind modelarea lor la roata olarului (turnetă). Cele două complexe de la Tășad prin: cultul metalurgic, folosirea grafitului în tehnologia ceramicii, cunoașterea tehnologiei roții olarului în modelarea ceramicii se înscriu într-o premieră istoriografică, privind începuturile epocii fierului în Bihor.

Biharea

Descoperiri aparținând dacilor liberi de epocă romană au fost făcute și cu ocazia săpăturilor arheologice sistematice de la Biharea, un important sit arheologic din nord-vestul României, unde arheologul Sever Dumitrașcu a efectuat cercetări între anii 1973-1984 și 1998-2004.

Cercetările arheologice au scos la lumină artefacte ce aparțin mai multor epoci istorice, începând din neolitic până în secolul al XIII-lea. Descoperirile de epocă romană de la Biharea au fost publicate în mai multe reviste de specialitate, dar și în monografia sitului arheologic de la Biharea. Aceste descoperiri arheologice, din mai multe puncte ale sitului, dovedesc că la Biharea a existat și o așezare locuită de dacii liberi din epoca romană. Atrag atenția cele 39 de gropi, probabil morminte sau complexe de cult, descoperite de-a lungul a 5 campanii (1976-1980), în punctul *Grădina SA-Baraj*, cu material arheologic dacic. Analizând ceramica provenită din aceste complexe, s-a constatat că structura sa generală aparține, în proporții aproximativ egale, celor două specii: ceramică lucrată cu mâna (vase-borcan și cești) și ceramică lucrată la roată cenușie și cărămizie (chiupuri și fructiere). Această ultimă specie, mai ales ceramica cărămizie, cu forme noi (castronul de factură romană provincială), indică evoluția ceramicii dacice în perioada secolelor II-III A.D. Influența romană, chiar dacă ceramica de import este puțină, a fost sesizată în ceramica de factură romană imitată de dacii liberi, care și-au însușit noua tehnologie de ardere a ceramicii. Referindu-se la ceramica fină lucrată la roată (cenușie și cărămizie) decorată cu motive lustruite, arheologul Sever Dumitrașcu constată că ea reprezintă: „o specie ceramică locală, autohtonă, de epocă romană, care apoi se va generaliza și impune și în epoca post-romană”.

Descoperirile arheologice dacice de epocă romană de la Biharea se înscriu în orizontul de descoperiri numit: *Medieșul Aurit (jud. Satu Mare)-Biharea (jud. Bihor)-Sântana (jud. Arad)*. Sever Dumitrașcu, referindu-se la importanța descoperirilor dacice de epocă romană din zona Crișul Repede-Barcău, subliniază dubla lor semnificație: „Contribuie, în primul rând, la cunoașterea civilizației și culturii dacice din centrul Crișanei, printr-o locuire dacică de lungă durată în aceeași așezare (sec. I-III/IV A.D.), nuanțând posibilitățile de cunoaștere a istoriei dacilor din Crișana, înainte, în timpul stăpânirii romane în Dacia și după părăsirea provinciei de autoritățile romane. În al doilea rând, descoperirile dacice de la Biharea aduc un substanțial aport la cunoașterea aspectelor locale ale culturii materiale a dacilor din epoca romană care, prin natura lor, întăresc cunoașterea unității culturale dacice în genere, a culturii daco-romane mai apoi. Ca peste tot în lumea dacilor liberi de epocă romană, din vestul, nordul și estul provinciei Dacia, descoperirile de la Biharea permit, în contextul celorlalte cercetări, să se

cunoască procesul de integrare a culturii materiale a dacilor liberi în contextul culturii materiale daco-romane, în fluxul, mai lent în Crișana, dar ireversibil, de preluare și adoptare treptată de către daci a numeroase elemente romane de cultură materială și spirituală, proces care se încheie cu romanizarea dacilor liberi, adică de însușire a însăși limbii latine. Retragera aureliană a creat condiții politice care favorizau refacerea unității lumii dacice și daco-romane, în cazul Crișanei și Munților Apuseni, a unității dacilor din Crișana cu daco-romanii din Munții Apuseni”.

O parte a artefactelor dacice de epocă romană descoperite la Biharea au fost incluse în renumita expoziție *Dacii*, alături de alte artefacte aflate în muzeele din România. Expoziția, aflată sub egida Ministerului Culturii, organizată de Muzeul de Istorie al Transilvaniei, Muzeul Municipiului București și Muzeul de Istorie și Artă Bacău, a fost prezentă, în anii 1978-1981, în cele mai mari muzee ale Europei din: Franța, Germania, Anglia, Belgia, Olanda, Luxemburg, Bulgaria, Austria, Bulgaria și Polonia, bucurându-se de mare succes. O altă expoziție, organizată de Muzeul Țării Crișurilor, cu artefacte de la Biharea, ce ilustrau continuitatea dacică de epocă romană și post-romană, intitulată *Tracii și geto-dacii din nord-vestul României*, a fost deschisă în orașele: Oradea, Carei, Baia Mare, Sighetul Marmăției, în 1980-1981.

Sânnicolau Român – tezaurul de monede dacice

Tezaurul de monede dacice de argint format din 24 de piese a fost achiziționat, în anul 1973, de la sătenii Todor Oros și Ioan Miheș din Sânnicolau Român. Acesta se pare că a fost descoperit, în 1972, în stânga drumului Cefa-Berechiu-Sânnicolau Român, la marginea grădinii C.A.P.-ului, în locul numit „La Ier” și se compunea, inițial, din mult mai multe piese (peste 100), unele pierdute, iar altele se pare că au ajuns în unele colecții particulare. Ulterior cercetările arheologice sistematice desfășurate între anii 1982-1987 au condus la descoperirea a patru stațiuni arheologice în hotarul acestei localități: „La Ier”, „Bereac”, „Pusta Petrichii” și „Coștei”, stațiuni cu mai multe nivele de locuire, din neolitic până în evul mediu.

Așezarea dacică La Tène din hotarul satului este printre puținele unde au fost descoperite tezaure de monede de argint. În cadrul tezaurului au fost separate două tipuri monetare: tipul I Chereluș-Feniș, reprezentat de o singură piesă scifată și tipul II Medieșul Aurit

reprezentat de 23 de piese. Tipul II a fost împărțit în două grupe fiecare cu două variante (grupa II varianta A cu 3 piese, varianta B cu 4 piese, grupa III varianta A cu o piesă și varianta B cu 15 piese). Al. Sășianu face o descriere globală a pieselor, pe grupe, în cadrul tipurilor amintite. Redăm pe scurt două astfel de descrieri:

„Tipul I (Chereluș-Feniș)

Grupa I (nr. 1)

Cuprinde o singură monedă, având redat pe avers un profil spre dreapta; ochiul șters, deasupra lui două linii paralele unite prin linii transversale, dând impresia unei scări; deasupra un S răsturnat, dar incomplet, mărginit de un șir de perle; nas acvilin, formând cu bărbia un semicerc, buzele redată prin două linii; o linie care pornește din dreptul urechii împreună cu un șir de perle sugerează barba; în dreptul profilului, un element format din trei linii verticale și una transversală, care coboară până la jumătatea nasului, sub care un patruleter cu o latură ștearsă; sub bărbie un arc cu globulă la un capăt, în jurul capului și al cefei cunună de frunze scobite și pline.

Reversul redă un cal galopând spre stânga, mult schematizat, gura întredeschisă, în formă de cioc de pasăre terminată prin câte o globulă; coama un rând de perle; picioarele redată prin linii frânte unite cu globule; copitele în formă patruleteră; deasupra calului în locul călărețului, patruleter încadrat de un cerc de perle.

Moneda are greutatea de 7,1 g și diametrul de 27 mm.

Tipul II (Medieșul Aurit)

Grupa II. Varianta A (nr. 2, 3, 4.)

Aversul redă un profil uman exagerat de stilizat, spre dreapta; un șir de trei semicercuri continuate cu puncte sugerează barba, iar alt șir fruntea; două umflături, proeminente, redau maxilarul(?); gura nu se distinge; ochiul un punct într-un unghi în deschizătura căruia două puncte redau probabil buzele; nasul nu apare, deasupra frunții o linie arcuită sub care se distinge semnul în formă de S; cununa și părul redată prin ovale, mai alungite, formate din linii neunite la capete (...)

Reversul redă un cal galopând spre stânga, având corpul bombat, picioarele strânse sub pântec, copitele din față și spate în formă de triunghi, copita din centru în formă de pătrat pe jumătate umplut; botul calului în formă de cioc de pasăre (...).

Monedele au greutatea de 8,6, 8,8, 8,4 g și diametrul între 23-24 mm.”

Piese tezaurului au fost realizate prin metoda baterii cu ciocanul,

o parte având structura internă de turnare. În continuare sunt descrise metodele de realizare a acestor piese. Piese de tipul II aparțin zonei nord-vestice a Transilvaniei, ajungând în zonă pe calea schimburilor comerciale, prin circulație. Monedele au fost atribuite dacilor care au constituit, în a doua jumătate a secolului al II-lea, puterea politică în zonă. Se pare că pe teritoriul cuprins între Tisa, Mureș, Munții Apuseni și Crișul Negru locuia tribul geto-dac Predavens. Monedele din tezaur de tipul Medieșul Aurit sunt atribuite costobocilor. Stilul general al monedelor este incontestabil unul geto-dac și au fost datate în a doua jumătate a secolului II B.C.

Bibliografie

- Nicolae Chidioșan, **Contribuții la problema originii podoabelor dacice de argint din spațiul carpato-danubian**, în *Crisia*, VII, 1977, p.27-43
- Idem, **Raport asupra săpăturilor arheologice întreprinse în anul 1978 în satul Tășad, com. Drăgești (jud. Bihor)**, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, XIII, Oradea, 1979, p.85-89
- Idem, **Depozitul de unelte din fier descoperit în așezarea dacică de la Tășad, comuna Drăgești, județul Bihor**, în *Crisia*, X, 1980, p.55-64
- Sever Dumitrașcu, **Așezări fortificate și cetăți dacice în partea de vest a Munților Apuseni**, în *Crisia*, II, 1972, p.121-148
- Idem, **Descoperiri arheologice dacice din epoca romană la Biharea**, în *Ziridava*, XI, Arad, 1979, p.195-214
- Idem, **Descoperiri dacice de epocă romană de la Biharea**, în *Muzeul Național*, București, 1981, p.115-122
- Idem, **Depozitul de bronzuri nr. 2 de la Șuncuiș, județul Bihor**, în *Analele Universității din Oradea*, seria Istorie-Arheologie-Filosofie, tom II, 1992
- Idem, **Biharea. Săpăturile arheologice din anii 1973-1980**, Oradea, 1994
- Sever Dumitrașcu, Alexandru Sășianu, **Tezaurul de monede dacice de la Sînicolau Român (jud. Bihor)**, în *Crisia*, VII, Oradea, 1977, p.9-26
- Sever Dumitrașcu și Ioan Crișan, **Cuptoare de ars oale descoperite la Sînicolau Român, județul Bihor**, în *Crisia*, XVIII, Oradea, 1988, p.41-120
- Sever Dumitrașcu, Ioan Crișan, **Depozitul de bronzuri de la Șuncuiș**, Biblioteca Crisia, XIV, Oradea, 1989
- Sever Dumitrașcu și colaboratorii, **Cercetările arheologice de la Tășad**, în *Cronica cercetărilor arheologice din România*, campaniile 1994-1996, vezi <http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detalii>
- Sever Dumitrașcu, Florin Sfîrengu, Nicolae Sărac, **Două complexe de cult descoperite la Tășad. Contribuții la cunoașterea tehnologiei perioadei de început a epocii fierului (Ha A1-A2)**, în *Analele Universității din Oradea*, seria Istorie-Arheologie, VI-VII, 1996-1997, p.5-17